

وَ لَقَدْ آتَيْنَا دَاوُدَ وَ سُلَيْمَانَ عِلْمًا وَ قَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ
 الَّذِي فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ (15) وَ
 وَرِثَ سُلَيْمَانُ دَاوُدَ وَ قَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ عَلَّمْنَا
 مَنْطِقَ الطَّيْرِ وَ أُوتِينَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ إِنَّ هَذَا لَهُوَ
 الْفَضْلُ الْمُبِينُ (16) وَ حُشِرَ لِسُلَيْمَانَ جُنُودُهُ مِنَ
 الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ وَ الطَّيْرِ فَهُمْ يُوزَعُونَ (17) حَتَّى إِذَا
 أَتَوْا عَلَى وَادِي النَّمْلِ قَالَتْ نَمْلَةٌ يَا أَيُّهَا النَّمْلُ
 ادْخُلُوا مَسَاكِنَكُمْ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمَانُ وَ جُنُودُهُ
 وَ هُمْ لَا يَشْعُرُونَ (18) فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ قَوْلِهَا وَ
 قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ
 عَلَيَّ وَ عَلَى وَالِدَيَّ وَ أَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَ
 أَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ (19)

تَفَقَّدَ الطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِيَ لَا أَرَى الْهُدْهُدَ أَمْ كَانَ مِنَ
الْغَائِبِينَ (20) لَا أُعَذِّبُهُ عَذَابًا شَدِيدًا أَوْ لَا ذُبْحَنُ أَوْ
لِيَأتِيَنِي بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ (21) فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ فَقَالَ
أَحْطْتُ بِمَا لَمْ تَحِطْ بِهِ وَ جِئْتُكَ مِنْ سَبَإٍ بِنَبَإٍ
يَقِينٍ (22) إِنِّي وَجَدْتُ امْرَأَةً تَمْلِكُهُمْ وَأُوتِيَتْ
مِنْ كُلِّ شَيْءٍ وَلَهَا عَرْشٌ عَظِيمٌ (23) وَجَدْتُهَا وَ
قَوْمَهَا يُسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَ زَيْنَ لَهُمْ
الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ فَهُمْ لَا
يَهْتَدُونَ (24) أَلَّا يَسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي يُخْرِجُ الْخَبْءَ
فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَ يَعْلَمُ مَا تُخْفُونَ وَ مَا
تُعْلِنُونَ (25) اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ
(26) قَالَ سَنَنْظُرُ أَ صَدَقْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ

~~~~~  
 (27) اذْهَبْ بِكِتَابِي هَذَا فَأَلْقِهْ إِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ

فَانْظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ (28) قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ إِنِّي

أُلْقِي إِلَيَّ كِتَابٌ كَرِيمٌ (29) إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (30) أَلَّا تَعْلُوا عَلَيَّ وَ

أُتُونِي مُسْلِمِينَ (31)

We gave (in the past) knowledge to David and Solomon: And they both said: "Praise be to Allah, who has favoured us above many of his servants who believe!" And Solomon was David's heir. He said: "O ye people! We have been taught the speech of birds, and on us has been bestowed (a little) of all things: this is indeed grace manifest (from Allah.)" And before Solomon were marshalled his hosts,- of Jinns and men and birds, and they were all kept in order and ranks. At length, when they came to a (lowly) valley of ants, one of the ants said: "O ye ants, get into your habitations, lest Solomon and his hosts crush you (under foot) without knowing it." So he smiled, amused at her speech; and he said: "O my Lord! So order me that I may be grateful for Thy favours, which thou hast bestowed on me and on my parents, and that I may work the righteousness that will please Thee: and admit me, by Thy grace, to the ranks of Thy righteous servants." And he took a muster of the birds; and he said: "Why is it I see not the Hoopoe? Or is he among the absentees? "I will certainly

~~~~~

punish him with a severe punishment, or execute him, unless he bring me a clear reason (for absence)." But the Hoopoe tarried not far: he (came up and) said: "I have compassed (territory) which thou hast not compassed, and I have come to thee from Saba with tidings true. "I found (there) a woman ruling over them and provided with every requisite; and she has a magnificent throne. "I found her and her people worshipping the sun besides Allah: Satan has made their deeds seem pleasing in their eyes, and has kept them away from the path,- so they receive no guidance,- "So that they should not worship Allah, who brings forth what is hidden in the heavens and the earth, and knows what ye hide and what ye reveal. "Allah!- There is no god but He!- Lord of the throne supreme!" (Solomon) said: "Soon shall we see whether thou hast told the truth or lied! "Go thou, with this letter of mine, and deliver it to them: then draw back from them, and (wait to) see what answer they return"... (The queen) said: "Ye chiefs! here is delivered to me - a letter worthy of respect. "It is from Solomon, and is (as follows) : 'In the name of Allah, Most Gracious, Most Merciful: "'Be ye not arrogant against me, but come to me in submission (to the true Religion) .

' "

(دوسری طرف) ہم نے داؤدؑ و سلیمانؑ کو علم عطا کیا اور انہوں نے کہا کہ "شکر

ہے اُس خدا کا جس نے ہم کو اپنے بہت سے مومن بندوں پر فضیلت عطا کی۔"

اور داؤدؑ کا وارث سلیمانؑ ہوا۔ اور اس نے کہا "لوگو، ہمیں پرندوں کی بولیاں

سکھائی گئی ہیں اور ہمیں ہر طرح کی چیزیں دی گئی ہیں، بیشک یہ (اللہ کا) نمایاں

فضل ہے۔" سلیمانؑ کے لیے جن اور انسانوں اور پرندوں کے لشکر جمع کیے گئے تھے اور وہ پورے ضبط میں رکھے جاتے تھے۔ (ایک مرتبہ وہ ان کے ساتھ کوچ کر رہا تھا) یہاں تک کہ جب یہ سب چیونٹیوں کی وادی میں پہنچے تو ایک چیونٹی نے کہا "اے چیونٹیو، اپنے بلوں میں گھس جاؤ، کہیں ایسا نہ ہو کہ سلیمانؑ اور اس کے لشکر تمہیں کچل ڈالیں اور انہیں خبر بھی نہ ہو۔" سلیمانؑ اس کی بات پر مسکراتے ہوئے ہنس پڑا اور بولا "اے میرے رب، مجھے قابو میں رکھ کہ میں تیرے اس احسان کا شکر ادا کرتا رہوں جو تو نے مجھ پر اور میرے والدین پر کیا ہے اور ایسا عمل صالح کروں جو تجھے پسند آئے اور اپنی رحمت سے مجھ کو اپنے صالح بندوں میں داخل کر۔ (ایک اور موقع پر) سلیمانؑ نے پرندوں کا جائزہ لیا اور کہا "کیا بات ہے کہ میں فلاں ہدہد کو نہیں دیکھ رہا ہوں؟ کیا وہ کہیں غائب ہو گیا ہے؟ میں اسے سخت سزا دوں گا، یا اسے ذبح کر دوں گا، ورنہ اسے میرے سامنے معقول وجہ پیش کرنی ہوگی۔" کچھ زیادہ دیر نہ گزری تھی کہ اُس نے آکر کہا "میں نے وہ معلومات حاصل کی ہیں جو آپ کے علم میں نہیں ہیں۔ میں سب کے متعلق یقینی اطلاع لے کر آیا ہوں۔ میں نے وہاں ایک عورت دیکھی جو اس قوم

کی حکمران ہے۔ اُس کو ہر طرح کا سر و سامان بخشا گیا ہے اور اس کا تخت بڑا عظیم الشان ہے۔ میں نے دیکھا ہے کہ وہ اور اس کی قوم اللہ کے بجائے سورج کے آگے سجدہ کرتی ہے۔" شیطان نے ان کے اعمال ان کے لیے خوشنما بنا دیے اور انہیں شاہراہ سے روک دیا، اس وجہ سے وہ یہ سیدھا راستہ نہیں پاتے۔ کہ اُس خدا کو سجدہ کریں جو آسمانوں اور زمین کی پوشیدہ چیزیں نکالتا ہے اور وہ سب کچھ جانتا ہے جسے تم لوگ چھپاتے ہو اور ظاہر کرتے ہو۔ اللہ کہ جس کے سوا کوئی مستحق عبادت نہیں، جو عرش عظیم کا مالک ہے۔ سلیمانؑ نے کہا "ابھی ہم دیکھے لیتے ہیں کہ تو نے سچ کہا ہے یا تو جھوٹ بولنے والوں میں سے ہے۔ میرا یہ خط لے جا اور اسے ان لوگوں کی طرف ڈال دے، پھر الگ ہٹ کر دیکھ کہ وہ کیا رد عمل ظاہر کرتے ہیں۔" ملکہ بولی "اے اہل دربار، میری طرف ایک بڑا ہم خط پھینکا گیا ہے۔ وہ سلیمانؑ کی جانب سے ہے اور اللہ رحمن و رحیم کے نام سے شروع کیا گیا ہے۔" مضمون یہ ہے کہ "میرے مقابلے میں سرکشی نہ کرو اور مسلم ہو کر میرے پاس حاضر ہو جاؤ۔"

~~~~~

(दूसरी तरफ) हमने दाऊद व सुलैमान को इल्म अता किया और उन्होंने कहा कि “शुक्र है उस खुदा का जिसने हमको अपने बहुत-से मोमिन बन्दों पर फज़ीलत अता की ।” और दाऊद का वारिस सुलैमान हुआ । और उसने कहा, “लोगो, हमें परिन्दों की बोलियाँ सिखाई गई हैं और हमें हर तरह की चीज़ें दी गई हैं, बेशक यह (अल्लाह का) नुमायाँ फजल है ।” सुलैमान के लिए जिन्न और इनसानों और परिन्दों के लश्कर जमा किए गए थे और वे पूरे ज़ब्त (काबू) में रखे जाते थे । (एक मर्तबा वह उनके साथ कूच कर रहा था) यहाँ तक कि जब ये सब च्यूँटियों की वादी में पहुँचे तो एक च्यूँटी ने कहा, “ऐ च्यूँटियो, अपने बिलों में घुस जाओ । कही ऐसा न हो कि सुलैमान और उसके लश्कर तुम्हें कुचल डालें और उन्हें खबर भी न हो ।” सुलैमान उसकी बात पर मुस्कुराते हुए हँस पड़ा और बोला-- “ऐ मेरे रब, मुझे काबू में रख कि मैं तेरे उस एहसान का शुक्र अदा करता रहूँ जो तूने मुझपर और मेरे वालिदैन् पर किया है, और ऐसा अमले-सालेह करूँ जो तुझे पसन्द आए, और अपनी रहमत से मुझको अपने सालेह बन्दों में दाखिल कर ।” (एक और मौक़े पर) सुलैमान ने परिन्दों का जाइज़ा लिया और कहा, “क्या बात है कि फलाँ हुदहुद को नहीं देख रहा हूँ? क्या वह कहीं ग़ायब हो गया है? मैं उसे सख्त सज़ा दूँगा या उसे ज़ब्ह कर दूँगा, वरना उसे मेरे सामने माकूल वजह पेश करनी होगी ।” कुछ ज़्यादा देर न गुज़री थी कि उसने आकर कहा, “मैंने

~~~~~

वे मालूमात हासिल की हैं जो आपके इल्म में नहीं हैं | मैं सब के मुताल्लिक यकीनी इतिला लेकर आया हूँ | मैंने वहाँ एक औरत देखी जो उस क्रौम की हुकमाराँ हैं | उसको हर तरह का सरो-सामान बखशा गया है और उसका तख्त बड़ा अज़ीमुश्शान है | मैंने देखा कि वह और उसकी क्रौम अल्लाह के बजाए सूरज के आगे सजदा करती है”— शैतान ने उनके आमाल उनके लिए खुशनुमा बना दिए और उन्हें शाह-राह से रोक दिया, इस वजह से वे यह सीधा रास्ता नहीं पाते कि उस खुदा को सजदा करें जो आसमानों और ज़मीन की पोशीदा चीज़ें निकालता है और वह सब कुछ जानता है जिसे तुम लोग छिपाते और ज़ाहिर करते हो | अल्लाह कि जिसके सिवा कोई मुस्तहिक्के-इबादत नहीं, जो अर्श-अज़ीम का मालिक है | सुलैमान ने कहा, “अभी हम देखे लेते हैं कि तूने सच कहा है या तू झूट बोलनेवालों में से है | मेरा यह खत ले जा और इसे उन लोगों की तरफ डाल दे, फिर अलग हटकर देख कि वे क्या रद्दे-अमल ज़ाहिर करते हैं |” मलिका बोली, “ऐ अहले-दरबार, मेरी तरफ़ एक बड़ा अहमखत फ़ेका गया है | वह सुलैमान की जानिब से है और अल्लाह रहमान व रहीम के नाम से शुरू किया गया है | मज़मून यह है कि ‘मेरे मुकाबले में सरकशी न करो और मुसलिम होकर मेरे पास हाज़िर हो जाओ’ |”